

ha estat sempre estranya al català i a la majoria de la Romània, quasi només italiana i una mica occitana, lluny del català. —⁹ Que l'antifonari tirava fonèticament cap aquí ja en tenim proves pirinenques del S. XI: un «librum resposero et officero et *antifanero*» ja consta en un doc. del monestir ribagorçà d'Ovarra, no gaire posterior a 1008 (MDuque, *Docs. de Ovarra*, 10.21), i en el Cartulari de Fanlo (entre 1035 i 1070): «libros III --- psalterio et illo ymnorum et illo *antifanario*» (49.7). Al canvi fonètic *-tifo-* > *-tafa-* és clar que contribueix el nostre mot. Partir de *tafarrà* (com diu MLWagner, *Stud. z. sd. Wortschatz*, p. 120, n. 1) no és possible perquè *-rr-* no podia tirar cap a *-n-*; partir de *tafano* 'tavec', com vol ERolland (*Faune XIII*), seguit de Spitzer, *l. c.*,¹⁵ tampoc, per la raó donada de la *-f-* no hispànica.

Tafareig, V. *safareig* i *tafaner* *Tafarejar*, *-renejar*, V. *tafaner*

TAFARRA, 'rebasta, retranga, cingla que passa pel darrere de l'animal', de l'ár. *ṭafar*, dialectalment *ṭafar*, id. □ 1.ª doc.: 1415.

Després d'aquest doc. val. (*AlcM*) el porta JnEsteve: «*tafarrà* d'ase o albarda: clitella vel sella» (*LiEleg.*,²⁵ 5); i, aplicat translaciament, a les anques d'un vell, en unes frases insultants que li adrecen unes dones, en el *Colloqui de Dames*, val., de fi del S. XV, amb un vers perdut que podem restituir aproximadament: «Bé mostrau tenir lo buc / granment rugat; / <molt vos put a còncat> / la paltonera, / y a sentina de galera / la *tafarrà*; / fret sou com rahim de parra / ---» (v. 775).

El nostre territori ling. es reparteix entre les àrees de *tafarrà*, *rebasta* (BAST) i *retranga*, usats en cat.³⁵ or. i gran part del Princ.; mentre que *tafarrà* és del P. Val., les Illes i una gran faixa O. del cat. occid., que per Ribagorça arriba fins al límit gascó: *tafàra* a la Vall de Boi (Taüll, 1953), des de l'extrem Nord val. (a Bel, 1961); a Manacor hi ha el «Carrer de les *tafàres*» (1964). El mateix arabisme ha donat el port. *atafal* [c. 1300, *Cantigas d'Escarnho*]; també, en cast. *atabarre*, on és un mot més general que en la nostra llengua (ja apareix en aquesta forma a les *Siete Partidas* II, 28.3, mj. S. XIII, mss. 2.ª meitat S. XIV, *RFGn.*⁴⁵ IV, 376), i *atafare* en fragment del «Caçurro» andalús del S. XV que imitava l'Arx. de Hita (MzPi., *Poes. Jugl.*, 466).

En àrab ja és clàssic *ṭafar* en aquest sentit, que altres vocalitzen *ṭafar*, potser segons el sistema de pronúncia vulgar comentat a RACÓ: en tals casos el vulgar trasllada l'accent a la síl·laba final; altrament això es troba alterat en *ṭafar* en gran part del Magreb: detalls en Steiger (*RLiR* v, 269-70); per al romànic tant se val, perquè totes dues consonants aràbigues eren oïdes com a *t* per la nostra gent. Alguns detalls més, cast. i bibliogràfics, en l'article del DCEC/DECH.

DERIV.: *Tafarreta* 'regruix del gipó mall.', perquè s'hi lligaven les faldilles per darrere (*AlcM*); en el Migjorn val. el mot s'aplica a l'enfondiment que es fa

(o sigui *escar* 'desembarcador') perquè hi treguin les barques: *tirar tafarèta* vol dir el mateix que *fer askár*, a Alfàs (1963). *Tafarrills* serien les corretgetes que subjecten la tafarra, a Ribag. i Alt Pall., cosa que es diu *tafarrils* a Benasc (1965): és un duplicat freqüent en aquesta terminació en aquelles comarques, i en el qual sembla ser en *-l* la forma primitiva: *pernil/-nill*, *carril/-ll*, *pletiu/-til/-till*. Per a *tafarrer* i d'altres derivats, V. a TAFANER, amb el qual tenen més lligam, si bé amb participació de *tafarrà*.

Entafarrar i més generalment *entaferrar* mall. 'pegar, etzibar'. No deu pertànyer a l'ús comú mall. (manca als diccs. *Fgra.*, *Amen.*, Tarongí i FebrCard.), i el DAG. només el recull amb cita d'AMAlcover; cosa del llenguatge familiar del centre de l'illa, que Alcover usava a cada pas: «Y St. Pere *entaferrà* clotellada an es jay y l'envià a fregir ous de lloc», *Contarelles*, 84; «En Juanet --- *entaferra* cebaiol devés es cap d'en Mirando, amb so cap d'or des gaiatet», d'una altra rondalla d'ell (BDLC XVI, 136). I pertot en les seves narracions.

La forma *entafarrar*, *-farrà*, ens la dona F. de B. Moll, certificant que és l'originària, i indica el camí semàntic de la derivació, a través de «posar (malament)» (*AORBB* III, 71): en efecte es comprèn bé que al principi *entafarrar* seria primer posar una peça (vestit, ornament etc.) de qualsevol manera, tal com es penja baldera la tafarra a les anques d'un ruc, sense amoïnar-nos a disposar-la-hi bé: d'on, plantar, engiponar pengim-penjam qualsevol cosa, a una persona o bèstia; i després, pegar-li un cop.

Car tampoc Antoni M. Alcover no s'estigué d'usarla en escrits seriosos, amb el valor d'imposar a tort, clavar: «Un Balé que féu la ballada: el de Vilafranca del Penedès, --- que *entaferrà* una multa de 25 ptes. --- pel crim feresit d'haver fet estampar en català els programes de la Festa Major» (BDLC VII, 361). El canvi de *-arrar* en *-errar* segons el conegut fet d'analogia, que veiem en *esguerra*, *espaterra*, *desguittera* etc.; aquí pogué contribuir a aquest canvi, i fins a la creació mateixa del mot, el model de verbs com *aferrar*, *desferar*; més que més aquest, que potser fins en parlars catalans conegué el sentit de l'it. *sferrare* 'ventar un cop', tan estès en l'it. comú i en els parlars populars, fins a Sicília: «--- la scutta cu 'na gistra ca si trova li pedi, *sfirrànnucci* un gran càuciu ---», Pirandello (*Liola*, ed. 1958, I, p. 648).

Tafaruga, *tafarut*, V. *tafaner*

TAFETA, del persa *tāftab* 'drap de seda', 'vestit de fil'. □ 1.ª doc.: 1330.

«De cendat o *tafatà* plans», *CoDoACA* VIII, 180. Després es troba molt sovint pertot; en tinc moltes notes de docs. ross.: «tot folrat de *tafatà*» 1348, «casu(1)les de *tafetà*» tres vegades en docs. de 1349 i 1354 (*InuLC*), «pali *tafatani* cum signis Castelli jacentibus in troy<e>la rubra» (*RLR* xxxi, 73, n. 3). Altrament n'hi ha allà un altre cas de 1350, i testimonis de 1354 (dos), cinc de 1363, i sengles de 1385, 1414, 1419;